

Nuorisotakuussa kohti nuoren kohtaamista yksilönä

Mihin nuorisotakuu on menossa? Ketkä sitä määrittelevät ja mitä kohti? Tässä puheenvuorossa tarkastelen muutamaa ajankohtaista nuorisotakuun kehittämiskohdetta ja suuntaan ajatuksia tulevaan, missä vuosiksi 2014 - 2016 laaditut eteläsavolaiset nuorisotakuun tavoitteet myös uudistuvat nuorten äänien ja Ohjaamojen kautta.

Lasten ja nuorten perusoikeudet osaksi nuorisotakuuta

Nuorisotakuun käsite on laajentunut, samoin näkökulmiksi otetaan uusia asioita. Nuorisotutkimusverkoston tutkimusjohtaja Leena Suurpää on nostanut viime viikkoina katsetta kohti lasten ja nuorten perusoikeuksia. Taustalla on esimerkiksi vastikään julkistettu Nuorisobarometri 2014. Sen mukaan syrjintää voi pitää nuorten arkea leimaavana piirteenä, sillä enemmistö eli 85 prosenttia 1903:sta tutkimuksen nuorista koki tulleen syrjityksi jossain elämänsä vaiheessa. Nuoret näkevät syrjivänä ennen kaikkea ihmisten eriarvoisen kohtelun. Yleisin syrjityksi joutumisen paikka on koulu. Samaan aikaan nuorten kokemukset kuulumisesta vähemmistöön ovat vahvasti yhteydessä syrjintäkokemuksiin. Ne ovat yhteydessä myös moniin pahoinvoinnin osoittimiin. Nuorista vain pieni osa pitääkin nykyisiä syrjintää ehkäiseviä toimia tehokkaina. Aiheellisesti voi kysyä, miten nuorisotakuu pystyy tunnistamaan moniperustaista syrjintää ja kuinka paljon annamme oikeutta nuorten äänelle. Koulutuksen, ohjauksen ja palveluiden lähtökohtana tulisi olla entistä enemmän nuoren oikeus päättää elämänsä kulusta.

Valtakunnalliset suositukset nuorisotakuun jatkoksi - kaikki nuoret mukaan!

Valtakunnallinen nuorisotakuuryhmä on juuri julkistanut loppuraporttinsa hallituskauden päätteeksi ja antanut samalla suositukset jatkotoimiksi. Valtakunnallisesti kuusi suositusta lähtee siitä ajatuksesta, että nuorisotakuu kuuluu jokaiselle nuorelle ja jossa nuoret ovat itse aktiivisesti mukana nuorisotakuun suunnittelussa, toteutuksessa ja viestinnässä. Ensinnäkin nuorisotakuun toimien pitää olla pitkäjänteisiä - toimia on jatkettava seuraavalla hallituskaudella ja sen on perustuttava laajaan yhteistyöhön. Toiseksi nuorisotakuun on annettava pohja aktiiviselle kansalaisuudelle ja nostettava silloin varhainen tuki keskiöön. Kolmanneksi tulee taata riittävät resurssit, mitä tarvitaan esimerkiksi henkilökohtaiseen ohjaukseen. Neljänneksi nuorisotakuun tulee kuulua kaikille nuorille elämäntilanteesta, sairaudesta, vammasta, taustasta tms. huolimatta. Viidenneksi nuorilla on oltava oikeus päästä eteenpäin elämässä osaavana ja taitavana, mikä tarkoittaa esimerkiksi joustavia ja tukevia polkuja. Kuudenneksi nuorilla on oltava mahdollisuus päästä kiinni työelämään esimerkiksi turvaamalla TE-toimistojen, yritysten ja koulutuksen ohjausta ja yhteistyötä.

Valtakunnalliset suositukset kiinnittävät nyt enemmän huomiota siihen, että käytännössä saadaan nuoret mukaan aktiivisiksi, oman elämänsä tulevaisuuden suunnittelijoiksi. Samalla suositukset haastavat nuoren kanssa työskenteleviä toimimaan entistä enemmän uudella tavalla, yhdessä, kaatamaan ammattien rajoja ja hallintojen aitoja.

Nuori kohdataan yksilönä

Nuoret ovatkin ottaneet kantaa valtakunnallisesti moniin nuorisotakuun järjestelyihin. Etunenässä Allianssi vaatii, että hallitus jatkaa ja kehittää nuorisotakuuta ja turvaa siihen riittävät resurssit. Nuorilla on oltava oikeus työhön, koulutukseen ja asuntoon. Allianssi vaatii esimerkiksi, että nuorisotakuuta uudistetaan ja kehitetään tutkimustiedon ja nuorilta saadun palautteen pohjalta. Peruspalveluiden pitää olla kunnossa - ennaltaehkäisystä ei säästetä. Allianssi vaatii myös, että koulutussäästöt lopetetaan ja toisen asteen koulutus turvataan kaikille. Allianssi nostaa vaatimukseksi myös sen, että nuorisotakuussa huomio kiinnitetään nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, ei ainoastaan työllisyyteen. Nuorten omat näkemykset ja kolmannen sektorin mahdollisuudet hyödynnetään. Allianssi vaatii vielä, että nuorisotakuussa tarjotaan nuorille yksilöllistä, kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä tukea.

Pääajatuksena Allianssissa on se, että nuori kohdataan yksilönä - ei edustamassa jotakin ryhmää, taustaa tai tilannetta. Tässä onkin palveluiden järjestämisessä ja nuorten kanssa työskentelevien asenteessa mielestäni suurin haaste ja kehittämisen paikka.

Poliittisista puolueista nuorisotakuu on kiinnostanut juuri ennen eduskuntavaaleja ainakin Keskustaa, joka on julkistanut oman ohjelmansa nuorisotakuuseen. Siinä esitetään esimerkiksi perheen tukea, mielenterveyspalveluihin matalaa kynnystä, sääntelyiden purkamista ja työpaikkavaltaisia opiskelumuotoja.

Nuorisotakuuta arvioitava monipuolisesti

Miten sitten voidaan arvioida sitä, kuinka nuorisotakuu on onnistunut reilun kahden vuoden aikana? Nuorilta on kysytty useissa tutkimuksissa ja palveluiden yhteydessä palautteita. Nuorista onkin nyt tietoa, kunhan sitä osattaisiin käyttää käytännön toimien hyväksi päätöksenteossa erityisesti nuoria lähimpänä kunnan päätöksenteossa. Suuret raamit kuitenkin piirtää tuleva hallitus ja ministeriöiden linjaukset. Aluehallinto voi olla toimijoiden tukena ja apuna kokoamassa yhdessä tekemistä. Nuoren lähimpien ihmisten ja arkipäivän kohtaamiset perheen ulkopuolella ovat mielestäni tärkeimmät paikat tai tilanteet, joihin nuorisotakuun seuraavassa kaksivuotisvaiheessa tulisi kääntää katseet.

Jotta nuorisotakuusta saadaan entistä parempi työkalu, on sen arviointiin saatava jatkuva ja kehittävä ote. Ensimmäisenä nuoren kohtaamista tulisi arvioida nuori itse. Nuorten välittömällä palautteella tulee olla suora vaikutus siihen, miten hänen kanssaan toimitaan mutta myös miten palveluja järjestetään. Avoimien koodien maailmassa eteläsavolaisten nuorten toiveena on, että tämä suora sähköinen palaute on heti näkyvissä kaikille ja sen tulosta seurataan aktiivisesti järjestelemällä palveluja uudelleen ja toimintaa tämän palautteen mukaan. Näen silmissäni Pieksämäen nuorisoasema Pientareen, Mikkelin Olkkarin, Savonlinnan jalkautuvan nuorten palvelun ja vaikkapa Rantasalmen Pähkinä-tyttökerhon tai TE-toimiston tiloissa ja verkossa sähköisen taulun, jossa enintään kahdella tai kolmella asialla, ehkä hymynaamalla, kuvattuna nuori näkee heti, minkätasoiseksi muut nuoret ovat kokeneet tämän paikan palvelun.

Monentasoista tutkimustietoa tarvitaan. Sitä on kerättävä nuorilta mutta myös nuorten taustalla toimivilta verkostoilta. Näin voidaan saada myös keinot arvioida maakunnallisiin tavoitteisiin pääsemistä nuorisotakuussa. Arviointitietoa on myös päästävä suhteuttamaan omaan paikkakuntaan, vastaaviin palveluihin, maakunnan tasoon ja valtakunnallisesti. Osin tämä on jo nyt mahdollista esimerkiksi tietanuorista.fi-sivuilla olevien indikaattorien avulla. Kuitenkin parhaillaan on menossa vasta kysely nuorisotakuun vaikuttavuusindikaattoreista, joista toistaiseksi puuttuvat esimerkiksi nuoren onnellisuus ja syrjintäkokemusten arviointi, nuoren hyvinvointia tukevat toimet ja verkostojen ja palvelujen toimivuutta mittaavat indikaattorit eli ne asiat, joita nuoret itse haluavat kehittää nuorisotakuussa. Perusoikeuksien toteutumiseen liittyviä indikaattoreita tarvitaan myös, samoin peruspalveluiden onnistumisen mittaus kytkettynä AVI:n tekemään vuosittaiseen selvitykseen antaisi näkökulmaa nuorten omien kokemusten kautta nuorisotakuuseen.

Etelä-Savossa nuorten ohjaus- ja palveluverkostoista tulos: nuorten palveluiden saatavuus ja saavutettavuus tärkein kehittämisen kohde

Vuoden 2011 alusta lähtien on ollut voimassa nuorisolain 7 a§, jonka mukaan kunnassa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten. Verkoston tehtävänä on edistää alueen nuorten hyvinvointia tiedonkeruun, palveluohjauksen, palvelujen yhteensovittamisen ja viranomaiselta toiselle tapahtuvan sujuvan tiedonsiirron keinoin. Tämä verkosto on merkittävässä asemassa, kun tarkastellaan arviointia kunnan tasolla nuorten palvelujen verkostojen toimivuudesta.

Tämän vuoden alussa vierailin Mikkelin ammattikorkeakoulun yliopettaja Katja Komosen kanssa, joka oli tällöin Etelä-Savon ELYssä opettajan työelämäjaksolla, lähes kaikissa kunnissa 70 nuorten ohjaus- ja palveluverkoston jäsenen luona. He toivat esiin omia kokemuksiaan ja näkemyksiään nuorten palvelujen järjestämisestä. Kuntatapaamisista julkistetaan ELYn julkaisusarjassa lähipäivinä raportti, jossa tarkastellaan kuntien ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaa ja kehittämistarpeita Etelä-Savon maakunnassa. Samalla kuvataan myös nuorten ohjauspalveluiden toimivuutta samoin kuin nuorten hyvinvoinnin strategista kehittämistä.

Kuntakierroksen perusteella maakunnan yhteinen tahtotila edistää eteläsavolaisten lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia on vahva. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot kokoavat moniammatillisen toimijajoukon säännöllisesti yhteen. Toiminta on käytännönläheistä, nuorten tarpeista lähtevää ja ennaltaehkäisevään työotteeseen perustuvaa.

Kuntakierroksen perusteella voi sanoa, että nivelvaiheen ohjaus toimii maakunnassa erittäin hyvin. Samoin etsivä nuorisotyö tekee erinomaista ehkäisevää mutta myös korjaavaa työtä tavoittaen hyvin putoamisvaarassa olevia nuoria. Maakunnassa on kuitenkin palveluiden epätasa-arvoista saatavuutta ja saavutettavuutta, mikä näkyy maakunnassa erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tarvitsemissa palveluissa. Nuorisotakuun onnistumisen kannalta tämä on maakunnassa selkeä kehittämisen kohde.

Kangasniemen nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tapaamisessa ideoitiin verkoston tulevaisuutta

Ohjaamot nuorille kynnyksettömästi

Nuorisotakuun yhdeksi käytännön ratkaisuksi ovat tulleet juuri valtakunnallisesti aloittaneet Ohjaamot 14 kaupungissa. Lisäksi muita alueellisia pilotteja tai kokeiluja Suomessa on noin 5 - 10. Nämä kattavat suurimman osan Suomen alueiden nuorista. Ohjaamo-pilotteja koordinoi Keski-Suomen ELYn Kohtaamo-hanke. Ohjaamo tarkoittaa mielellään kynnyksetöntä tai portaatonta nuorten monialaista palvelua, joka tukee erilaisissa elämäntilanteissa ilman palvelustatusta eli palvelu on tarkoitettu kaikille nuorille, olipa elämäntilanne mikä tahansa. Tuki voi olla aikuisen rinnalla kulkemista, ohjausta koulutukseen, työhön, työpajaan tai muuhun tukeen, mikä edistää nuoren etenemistä elämässä. Ohjaamossa tulee olla nuoren kannalta palvelut kaikki samassa paikassa, olipa kyse kunnan sivistystoimesta, nuoriso-, liikunta-, opetus-, sosiaali- ja terveys- tai kulttuuri- ja elinkeinotoimesta, KELAn ja TE-toimiston ja oppilaitosten ohjuksesta tai Aikalisä-toiminnasta.

Etelä-Savossa vakiintunut Mikkelin Olkkari on valtakunnallisesti Ohjaamon esimerkkipilotti. Pieksämäellä Huoltamo-hanke ja nuorisoasema Pientare sekä elämäнкаariajattelu ovat hyvin lähellä Ohjaamoja. Savonlinnassa on myös ituja Ohjaamoksi esimerkiksi jalkautuvassa nuorisotyössä. Pienemmissä kunnissa on mahdollisuus esimerkiksi seutujen kautta päästä aktiivisemmin mukaan Ohjaamoon tai hankkeiden kautta, esimerkiksi Mikkelin ammattikorkeakoulun hankkeessa, joka tukee Ohjaamo-tyyppistä toimintaa. Alueen ESR-hankkeista ei vielä ole tehty päätöksiä. Kuitenkin vakiintuneella toiminnalla on erinomaiset mahdollisuudet kaikkien eteläsavolaisten kuntien päästä mukaan Ohjaamojen kehittämiseen tänä ja ensi vuonna.

Ohjaamojen pitemmän ajan tavoitteena on se, että nuorten palvelut laajenevat koskemaan kaikenikäisiä vauvasta vaariin. Tähän onkin hyvät mahdollisuudet erityisesti pienissä kunnissa, joissa jo nyt palveluita on järjestetty viisaasti ottaen huomioon koko perhe aina neuvolasta vanhusten palveluihin. Ohjaamo-tyyppiset palvelut on tarkoitus järjestää monitasoisesti ja monikanavaisesti. Osa verkkopalveluista tullaan kehittämään valtakunnallisiksi. Jo tällä hetkellä Mikkelin Olkkarin Tajua mut! on ollut merkittävä avaus valtakunnalliseen Ohjaamo-kokonaisuuteen. Mikkeliissä on kehitteillä myös vanhusten palveluihin hiukan samantyyppinen ennaltaehkäisevä sähköinen menetelmä.

Toisilla Ohjaamo-päivillä Helsingissä innostuneita eteläsavolaisia osallistujia: Seija Laitinen, Sari-Anne Ratia ja Johanna Koponen

Nuorisotakuu on osa elinikäistä oppimista

Nuorisotakuu yhdistetään pikku hiljaa myös muuallakin kuin Etelä-Savossa elinikäiseen oppimiseen. Nuorisotakuu ja nuorten palvelut ajatellaan entistä enemmän osana suurempaa kokonaisuutta ja nuoria yhdistävänä tekijänä. Nuorisotakuu nyt ja tulevaisuudessa -seminaarissa jopa väläyteltiin osin leikkimielisesti ministeriöiden uutta järjestelyä nuorisoministeriöksi 0 - 29-vuotiaille ja yli 30-vuotiaille omaa ministeriötä. Näillä näkymin ensi vuonna voimaan tuleva uusi nuorisolaki antaa vastauksia luultavasti myös tähän suuntaan - nuorten osallisuus ja palveluiden kokoaminen nuoren näkökulmasta yhteen on merkittävä uudistus, joka on lähtenyt rivakasti käyntiin käytännössä Ohjaamo-pilottien avulla.

Vuonna 2030 yhteinen eurooppalainen visio ohjausosaamisesta

Vuonna 2030 näkymä on se, että meillä on Suomessa yhtenäiset sähköiset palvelut nuorille mutta myös kaikenikäisille, ja samanaikaisesti paikallisena palveluna ihan lähellä nuoret ja kaikenikäiset saavat tukea, ohjausta ja neuvontaa yksilöllisesti ja nuorta kunnioittavasti. Jokaisella nuorella on nimetty ihminen tai tsemppari, joka auttaa kaikessa silloin, kun on tarpeen.

Vuonna 2030 ihmetellään, miten pystyttiin toimimaan eri silloissa näkemättä nuoren yksilöllistä tukea. Samalla visioidaan jo siitä, kuinka eurooppalaisittain olemme saaneet kaikille ihmisten kanssa työskenteleville sekä ohjausta ja neuvontaa tekeville yhtenäisen pohjakoulutuksen, joka antaa hyvän perustan toimia ihmisten kanssa kohtaamistilanteissa. Sen lisäksi Euroopassa on visioni mukaan kaksiosainen erikoistumispolku erilaisiin ammatteihin ja professioihin täydennyskoulutuksineen, esimerkiksi opettajaksi, sosiaalityöntekijäksi, yhteisöpedagogiksi, taidekasvattajaksi, uraohjaajaksi. Ammattinimikkeet tosin silloin vuoden 2030 jälkeen ovat jo muuttuneet, mutta nykytermein voisi puhua monialaisesta rinnalla kulkijasta. Näiden taitavien eritasoisten ohjausihmisten työkalupakkiin kuuluu esimerkiksi osallisuusmenetelmiä, tulevaisuussuuntautunutta ja tekemällä oppimista, eläinavusteista ohjausta sekä taiteen, liikunnan ja kulttuurin avulla luovia menetelmiä.

Teksti ja kuvat

Tuija Toivakainen, kehityspäällikkö, puh. 0295 024 220, tuija.toivakainen@ely-keskus.fi